

Utbildningsdepartementet
Forskningspolitiska enheten

Vår referens/dnr:
Emil Görnerup

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:
U2023/02898

2024-12-31

Remissvar

Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59)

Inledning

Föreningen Svenskt Näringsliv har getts möjlighet att svara på remiss av utredningen Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59).

Detta remissvar har beretts i en dialog med Svenskt Näringslivs medlemsorganisationer.

Övergripande synpunkter

Den privata sektorn står för 70 procent av FoU-investeringarna i Sverige. Det är därför rimligt att den offentligt finansierade forskningen speglar det kunskapsintensiva näringslivet. Inte minst är det nödvändigt för att klara företagens kunskaps- och kompetensförsörjning under den just nu pågående klimat- och energiomställningen. Samarbete med akademi, institut och andra samhällsaktörer är en avgörande faktor för var företagen väljer att förlägga sina FoU-investeringar.

En höjd ambitionsnivå i forsknings- och innovationspolitiken

Förändringar som sker långsamt kan vara svåra att fånga upp och i stället sker ofta en förödande tillvänjning. Svensk forskning är ett exempel på detta med en utveckling som närmast kan beskrivas som en långsam kris. Trots att FoU-investeringarna växer globalt, så har de långsiktigt stagnerat i Sverige. Under de senaste tio åren har de globala FoU-investeringarna fördubblats. På tjugo år har de tredubblats. Sveriges FoU-försprång – jämfört med OECD-genomsnittet – har halverats under samma tid.

Den viktigaste åtgärden för att möta denna ökade konkurrens är en kraftigt höjd politisk ambitionsnivå i forsknings- och innovationspolitiken. Tydligare och djärvare målsättningar krävs om ökade investeringar i forskning och utveckling i Sverige. Forskningsfinansieringen

måste också i högre grad stimulera till kunskapsöverföring och samverkan mellan akademi och näringsliv.

Sverige är fortfarande en framstående kunskapsnation, men förändringstakten i omvärlden är snabb och andra länder genomför nu omfattande reformer och satsningar. Nu krävs en ny reformperiod i svensk forskningspolitik. Det är vår förhoppning är att den startar med regeringens kommande forskningsproposition och att forskningsfinansieringen är en del av detta.

Det svenska forskningsfinansieringssystemet är underreformerat

Ökade offentliga medel till universiteten under de senaste mandatperioderna, via direkt finansiering till lärosäten och via forskningsråd, har inte lett till ett förväntat kvalitetslyft. En stor del av förklaringen står att finna i den reformbrist som länge präglat svensk forskning. Det gäller inte minst forskningsfinansieringen. Den nuvarande organisationen är över 20 år gamla och togs fram under helt andra förutsättningar i en annan tid.

Svenskt Näringsliv delar utredarens bild av att forskningsfinansieringen i Sverige är både spretig och fragmentiserad. Sverige har många forskningsfinansiärer, inte minst i en nordisk jämförelse. De forskningsfinansierande myndigheterna har idag vitt skilda system med olika upplägg som tidsmässigt generellt inte är i linje med varandra. En bättre samordning och konsolidering av forskningsmedlen skulle ge en hävstångseffekt och kraftigt minska den administrativa bördan. Det frigör pengar som i stället kan gå till mer forskning.

Ökad kraftsamling är viktigt både för att stärka forskningens excellens och för att hantera näringslivets behov inom exempelvis elförsörjning, AI och totalförsvar. Stuprör och en alltför linjär modell från fri grundforskning till innovationsstöd måste undvikas i den föreslagna strukturen. Även grundforskning kan vara behovsmotiverad och det perspektivet måste finnas med även i Vetenskapsmyndigheten. All forskning ska ges möjlighet att nyttiggöras och spridas till omgivande samhället.

Lärosätenas basfinansiering och dess relation till den externa forskningsfinansieringen är en viktig forskningspolitisk fråga. Fördelningen av basanslagen för forskning mellan lärosätena sker i dag till stor del på historiska grunder. Avsaknaden av konkurrensutsatt resursfördelning motverkar drivkrafter för profilering, näringslivsrelevans och forskningsexcellens.

Svenskt Näringsliv föreslår att 25 procent av lärosätenas basanslag för forskning omfördelas vart fjärde år. Omfördelningen bör ske mot både kvantitativa och kvalitativa indikatorer på forskningskvalitet och nyttiggörande av forskningsresultat, inklusive forskningssamverkan med näringslivet.

Idag misslyckas tre av tio rekryteringsförsök helt i Svenskt Näringslivs medlemsföretag på grund av att det inte finns medarbetare med rätt kompetens att rekrytera. 71 procent av företagen upplever att det är svårt eller mycket svårt att anställa högskoleutbildade. Rekryteringssvårigheterna står i vägen för planerad expansion och påverkar lönsamheten negativt. Vid sidan av forskningsfinansieringen finns det därmed också ett stort behov av ett reformerat resurstilldelningssystem för högre utbildning som både ökar genomströmningen och bättre matchar studenter mot företagets kompetensbehov.

En effektiv och ändamålsenlig forskningsfinansiering måste också beakta immaterialrättsaspekterna. Utredningen saknar en analys kring betydelsen av patentinformation i forskningsfinansieringen. Det ökar bland annat risken för finansiering av projekt som redan är beforskade och patenterade. Exempel på länder som tydligare kopplar patentinformation till forskningsfinansiering är Finland och Tyskland.

Utredarens förslag att flytta all FoU från myndigheter till de nya råden innebär en stor förändring. För näringslivet är det viktigt att omorganisationen sker med så lite påverkan som möjligt på både forskningsfinansiering och på forskningskompetens av stor betydelse för näringslivet på myndigheter och råd.

Särskilda synpunkter på utredarens förslag

6.2.1 Förslag: en statlig finansieringsstruktur med tre myndigheter

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Vi anser att de föreslagna tre myndigheterna, Vetenskapsmyndigheten, Myndigheten för strategisk forskning och Innovationsmyndigheten möter behoven av extern forskningsfinansiering på ett bra sätt. Det är viktigt att kompetensen i sektorsmyndigheter, exempelvis Energimyndigheten, säkerställs i den nya organisationen och att eventuella nackdelar med att separera forskningsfinansieringen från övriga myndighetsuppdrag hanteras på ett bra sätt.

6.4.1 Vetenskapsmyndigheten

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Näringslivets deltagande i både uppbyggnad och användning av forskningsinfrastruktur måste stärkas i den nya organisationen. Det ställer höga krav på Vetenskapsmyndigheten att både involvera och ta hänsyn till näringslivets behov vid beslut kring större forskningsinfrastruktur. Ett breddat nyttjande ökar samhällsnyttan av offentliga investeringar och står inte i konflikt med vetenskaplig kvalitet.

6.6.1 Indirekta kostnader

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att utreda indirekta kostnader i samband med forskningsfinansiering. För näringslivet är en internationellt konkurrenskraftig modell för finansiering av indirekta kostnader viktigt för forskningssamverkan. En orimligt hög indirekt kostnad ökar risken att företag väljer forskningssamverkan med andra länder.

6.6.2 Balans mellan extern finansiering och basanslag

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och vill som tillägg till utredarens förslag trycka på vikten av att en ny prestationsbaserad resurstilldelningsmodell tas fram och införs. Det är viktigt för att skapa starkare drivkrafter till profilering mot excellens och relevans på universitet och högskolor.

Emil Görnerup
Ansvarig forskning och innovation
Svenskt Näringsliv